

Toimet rahapelihaittojen vähentämiseksi

RAHAPELIHAITAT HALTUUN

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

www.thl.fi/pelihaitat

Rahapelien luvatussa maassa

HAASTEENA HAITTOJEN EHKÄISY

Suomi on rahapelaamisen kärkimaita Euroopassa. Rahapelit näkyvät arjen ympäristöissä monin tavoin. Valtaosalla pelaajista rahapelaaminen on hallinnassa, mutta osalle liiallisesta pelaamisesta koituu eriasiaisia taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Rahapelihaitat koskettavat suoraan tai välillisesti satoja tuhansia suomalaisia. Haittoihin on mahdollista vaikuttaa vastuullisella rahapelipolitiikalla sekä muilla ehkäisevän ja korjaavan työn keinoilla.

Rahapelihaittojen ehkäisy on rahapelipolitiikan ja arpajaislain-säädännön kärki, jolle myös yksinoikeusjärjestelmämme oikeutus perustuu. Tätä vahvistettiin lainsäädännöllä vuonna 2010, kun rahapelaamiselle asetettiin yleinen 18 vuoden ikäraja ja rahapelien markkinointia ryhdyttiin säätelemään. Rahapelijärjestelmää uusitaan parhaillaan haittojen ehkäisyn lähtökohdista.

Rahapelihaittoja tutkitaan ja seurataan ja niiden ehkäisyä sekä hoitoa kehitetään. Nämä lakisäätöiset tehtävät on määrätty arpajaislain pykälässä 52 sosiaali- ja terveysministeriölle, joka on osoittanut ne Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle vuodesta 2009 lähtien. Tämä julkaisu on katsaus THL:n tekemään tai sen tuella tehtävään rahapelihaittatyöhön.

TUTKIMUKSESTA TIETOA TEKOJEN TUEKSI

Päätöksiä tehtäessä on tärkeää, että käytössä on mahdollisimman luotettavaa tietoa valintojen taustalle. Tämä toteamus pätee niin lainsäätäjään, palveluja järjestävään tahoon, hoitohenkilökuntaan kuin oman elämänsä suhteen valintoja tekevään. THL tutkii ja seuraa aktiivisesti rahapelaamiseen liittyviä ilmiöitä. Aiheeseen liittyviä artikkeleita ja katsauksia on julkaistu yli 40 vuosien 2012–2015 välisenä aikana.

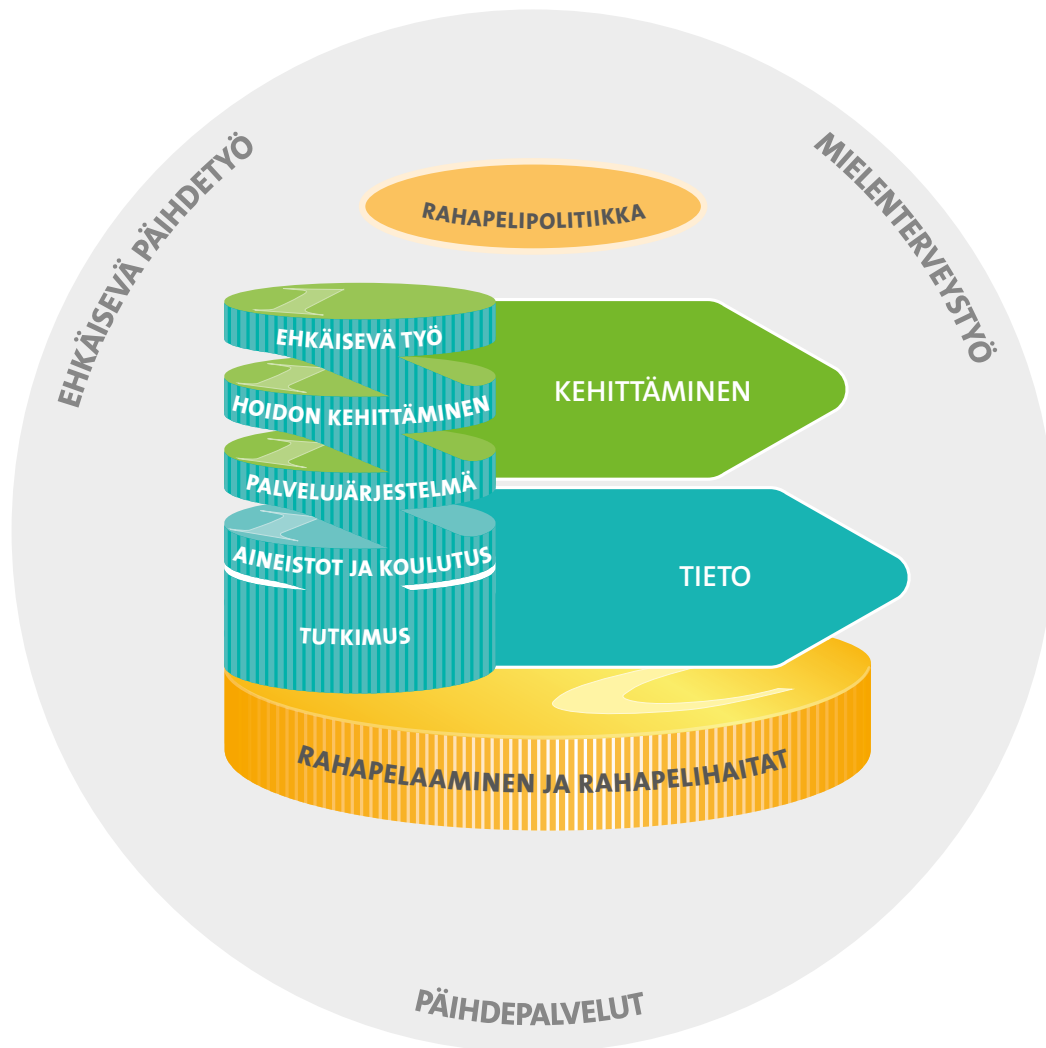
Osa tutkitusta tiedosta välittyy median kautta. Suomalaisten rahapelaaminen 2015 -tutkimuksen tiedote oli THL:n viime vuoden eniten mediaosumia saaneiden tiedotteiden joukossa. Tieto välittyy myös osaamisen kehittämisen kokonaisuudessa, jossa on seitsemän vuoden aikana koulutettu noin 800 lähinnä sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaista. Tapahtumien ja julkaisujen kautta jaetaan tietoa laajasti. Uusimpina julkaisuina mainittakoon näyttöön perustuvan KBT-hoitomenetelmän terapeutin manuaali ja asiakkaan työkirja. Niiden käytön tueksi on myös syventävää menetelmäkoulutusta.

KEHITTÄMISTYÖ PERUSTUU YHDESSÄ TEKEMISEEN

THL tukee rahapelihaittoja työssään kohtaavien osaamista ja kehittää sekä haittojen ehkäisyä että palvelujärjestelmää tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vuosien varrella on esimerkiksi tuotettu kuusi tukiaineistoa, kaikki yhteistyössä asiantuntijajärjestöjen kanssa. Kosketus kenttään on olennaisen tärkeää, samoin kumppanuushankkeet. Palvelujen kehittämispuolella linkkiä käytännön työhön ovat vahvistaneet Peliklinikka sekä 2015 lopussa päättyneet aluepilotit Päijät-Hämeessä sekä Keski-Pohjanmaalla ja Vaasassa. Useassa kunnassa on käynnistynyt palvelujen vertaisarviointi, ja niistä saatu palaute on THL:n kehittämistyölle erittäin tärkeää. Kaiken kaikkiaan 40 kuntaa on ollut mukana palvelujen kehittämishankkeissa.

TUTKIMUSYHTEISTYÖ VAHVISTUU

Tutkimuksen osalta yhteistyötä tehdään jatkossa entistä enemmän. Tämä luo mahdollisuuden aiempaa laajemman tutkimuskokonaisuuden rakentamiseen ja vahvistaa tutkimusresurssien ja aineistojen käyttöä.

RAHAPELITUTKIMUS

TUTKIMUKSESTA YLEISESTI

Arpajaislakiin (1047/2001) on kirjattu rahapelaamisen aiheuttamien ongelmien seuranta- ja tutkimusvelvoite. Tutkimustoimintaa ohjaavat kansalliset tiedontarpeet. Tutkimuksella tuotetaan tietoa kentälle sekä suomalaisen rahapelipolitiikan ja yhteiskunnallisen päätöksen tueksi.

Tutkimustoiminnassa hyödynnetään kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusotetta sekä monitieteistä tutkimusyhteistyötä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on määritellyt Arpajaislain mukaisen tutkimuksen sisältöalueet vuoteen 2019 saakka THL:n osalta seuraavasti:

- rahapelaamiseen liittyvien haittojen kansallisen tason tutkimus ja seuranta
- rahapeli-toiminnan sääntelyn ja rahapelijärjestelmässä tapahtuvien muutosten tutkimus ja seuranta
- rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen liittyvien toimenpiteiden vaikutusten tutkimus ja seuranta paikallisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä kehityksessä
- rahapeli-riippuvuuden hoitokäytäntöjen ja menetelmien tutkimus

RAHAPELITUTKIMUKSEN TEEMOJA vuoden 2015 loppuun mennessä

RAHAPELAAMINEN JA RAHAPELIHAITAT

Tutkimustoiminnassa korostuu rahapelaaminen yksilöllisenä, yhteiskunnallisena ja sosiaalisena ilmiönä.

Väestön rahapelikäyttäytymistä sekä rahapeliongelman kehitystä on tarkasteltu toistuvilla väestökyselyillä. On tutkittu myös väestön rahapelaamiseen liittyviä asenteita ja mielipiteitä sekä niihin yhteydessä olevia tekijöitä, rahapelaamisen yhteyttä tupakointiin ja alkoholin käyttöön työikäisillä suomalaisilla ja rahapelihaittojen jakautumista väestössä.

Erillistutkimuksissa analysoitiin naisten rahapelikäyttäytymistä, rahapeliongelmaa päihde-ehtoisten asiointien yhteydessä sekä päihteiden käytön ja rahapelaamisen välistä päällekkäisyyttä.

Nuorten rahapelaamista koskevat tutkimukset kohdistuivat rahapelihaittoihin, harhakäsityksiin, rahapelaamisen ja väkivaltakäyttäytymisen sekä rahapelaamisen ja päihteiden käytön yhteyksien tarkasteluun. Lisäksi analysoitiin nuorten riski- ja ongelmapelaamista sekä riskipelaamisen rajoja suhteessa pelaamisesta koituvien haittojen määrään. Korkeakouluopiskelijoilla tutkittiin rahapeliongelman ja psyykkisen oireilun, hyvinvoinnin ja akateemisen suoriutumisen välistä yhteyttä.

Rahapelaamisen alle 18-vuotiailta kieltävän lain vaikutuksia arvioitiin alaikäisten raha-automaattipelaamisen osalta. Ikäräjälavonnan toimivuutta arvioitiin ostokoetutkimuksin.

Tutustu julkaistuihin artikkeleihin ja katsauksiin osoitteessa:
www.thl.fi/tutkimusartikkelit

RAHAPELIRIIPPUUUS

Tutkimusta tehtiin rahapeli­riippuvuuden tunnistamisesta sekä tunnistamiseen kehitetyistä mittareista ja niiden luotettavuudesta, rahapeli­riippuvuuden diagnostiikasta, pelihimon neurobiologiasta sekä rahapelaamisen eri tasojen yhteydestä hyvinvointiin ja sosio­demograafisiin tekijöihin.

RAHAPELIPOLITIIKKA

Rahapelipolitiikan tutkimus kohdistui vastuullisuuteen, sääntelyyn, haittanäkökulmaan sekä suomalaisen rahapelipolitiikan tarkaste­luun eurooppalaisissa raameissa. Poliittikatutkimuksella tarkastel­tiin haittanäkökulman asemaa rahapelipolitiikassa verrattuna alko­holipolitiikkaan ja tupakkapolitiikkaan. Lisäksi tutkittiin sääntelyn ja itsesäätelyn suhdetta ja tarkasteltiin markkinointia.

LÄHEISNÄKÖKULMA

Rahapeliongelma koskettaa usein myös pelaajan läheisiä. Läheis­näkökulmaa tarkastelevissa tutkimuksissa selvitettiin rahapelion­gelmia kohdanneiden läheisten määrää sekä rahapeliongelmaisten lähipiirissä ilmeneviä terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita.

RAHAPELIONGELMAN HOITO JA TUKI

Hoidon ja tuen tutkimus keskittyi tarkastelemaan yleisesti rahapeli­ongelman hoitoa ja sen saatavuutta sekä hoidon mahdollisuuksia niin yhteiskunnallisen kuin lääkehoidollisenkin linssin läpi tarkastel­ tuna. Tutkimusta tehtiin myös Peli poikki -ohjelmaan osallistuneista ja heidän hoito-ohjelmasta saamansa hyödyn näkökulmasta sekä opioidikorvaushoidossa olevien pelikäyttäytymisestä. Rahapeli­ongelmaa ja siihen liittyviä palveluja tarkasteltiin terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisten näkemysten kautta.

HOIDON KEHITTÄMINEN

Hoidon kehittämiseksi pyritään edistämään vaikuttaviksi todettujen hoitomuotojen, kuten kognitiivisen käyttäytymisterapian (KBT) ja motivoivan haastattelun, käyttöönottoa rahapeli­riippuvuuden hoidossa Suomessa. Lisäksi käynnistetään tutkimus uudesta rahapeli­riippuvuuden hoitomenetelmästä, jossa lääkkeellä pyritään hakemaan lisätehoa tavanomaiseen rahapeli­riippuvuuden hoitoon. Tarkoitus niin palvelujärjestelmän kuin hoitomenetelmienkin kehittämisen osalta on, että ensin vahvistetaan menetelmiä ja työkaluja vakavaan rahapeli­riippuvuuteen ja jatkossa tutkimus- ja kehittämistyössä edetään kohti varhaisvaiheen mini-interventiota.

THL on useita vuosia testannut ja kehittänyt terapeutin tukemaa Peli poikki -verkkoterapiaa. Osana Peluurin palvelupakettia toteutettava kahdeksan viikon hoito-ohjelma on tutkimuksin todettu vaikuttavaksi ja siihen on jatkuva asiakasvirta.

KBT-menetelmään perustuvan hoidon käyttöä on tuettu järjestämällä rahapeli­asiakkaita hoitaville ammattilaisille syventävää koulutusta aiheesta ja asiakastyön työnohjausta. Samalla on testattu THL:ssä suomennettua aineistoa: ”Rahapeli­riippuvuus hallintaan” käsikirja terapeutille ja työkirja asiakkaalle.

Menetelmiä läheisten auttamiseksi testataan ja kehitetään tule­vina vuosina. Verkkoon on tuotettu aineisto, joka sisältää läheis­työtä tekeväälle ammattilaiselle tietoa ja työvälineitä läheisen koh­taamiseen.

PALVELUJÄRJESTELMÄN KIRJO

Asiakkaiden näkökulmasta rahapeliongelmiin liittyvä palvelujärjestelmä näyttäytyy usein hajanaisena ja palveluja voi olla vaikea löytää. Peliongelmiin liittyvää palvelujärjestelmää on kehitetty osin alueellisista tarpeista käsin kolmessa hankkeessa: Peliklinikka (2010–), Päijät-Hämeen pilotti (2013–2015) ja Keski-Pohjanmaan ja Vaasan pilotti (2013–2015).

Peliklinikasta Helsingissä on kehittynyt vahva alueellinen ja valtakunnallinen rahapeliongelmiin liittyvän tuen, hoidon ja osaamisen keskittymä. Peliklinikka on kumppanuushanke, johon on koottu saman katon alle järjestöjen ja kuntien tarjoamia palveluja sekä niiden kehittämistä ja tutkimusta. Peliklinikalla toimii valtakunnallinen Peluuri, verkkopohjainen Peli poikki-ohjelma, matalan kynnyksen info- ja tukipiste Tiltti sekä Helsingin ja Vantaan avohoidon työntekijöitä.

Päijät-Hämeen pilotti vahvisti rahapeliongelmiin liittyvää osaamista olemassa olevissa rakenteissa ja palveluissa, asiakasosallisuutta kehittämistyössä sekä selkeytti rahapeliongelmiin liittyvää palvelupolkua integraation näkökulmasta (päihteet, mielenterveys, ongelmapelaaminen, perhe- ja lähisuhdeväkivalta). Kehittämistyö jatkuu edelleen osana paikallisia rakenteita.

Keski-Pohjanmaan ja Vaasan pilotti kehitti asiakaslähtöisiä palveluja ja palvelumalleja, joiden tavoitteena oli vähentää palvelujen hajanaisuutta ja alueellista epätasa-arvoa rahapeliongelman hoidossa. Pilotissa määriteltiin myös perus- ja erityispalvelujen työnjakoa ja kehitettiin näiden välistä yhteistyötä. Hankkeen rakenne perustui eri toimintasektoreilta koottuun kehittäjäverkostoon keskiönään Päihdekeskus Portti.

Käynnissä olevassa palvelurakennuudistuksessa pyritään varmistamaan asiakaskunnan palvelut hyödyntäen muun muassa näissä hankkeissa syntyneitä kokemuksia ja tutkimustietoa.

Rahapelihaittojen ehkäisyä

YHTEISELLÄ OTTEELLA

Rahapelihaittojen ehkäisyllä tarkoitetaan rahapelihaittojen vähentämiseen tähtäviä toimia. Liiallisesta pelaamisesta voi aiheutua taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Haittoja voi aiheutua pelaajalle itselleen, hänen lähiyhteisölleen sekä yhteiskunnalle.

Suomessa rahapelihaittojen ehkäisy on linjattu rahapelipolitiikan pääasialliseksi tavoitteeksi. Ehkäisevät toimet voivat kohdistua rahapelien kysyntään tai tarjontaan. Tarjontaan vaikutetaan erityisesti rahapelijärjestelmään liittyvällä sääntelyllä. Kysyntään taas vaikutetaan pääsääntöisesti viestinnällä, kasvatuksella ja koulutuksella. Kysyntään vaikuttaa myös varhainen rahapeliongelmiin puuttuminen.

YHTEISTYÖ VALTTIA MYÖS EHKÄISYSSÄ

Rahapelihaittojen ehkäisyssä yhteistyötä on tehty muun muassa järjestöjen, kuntien, elinkeinon, aluehallintovirastojen ja sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä selkeytti rahapelihaittojen ehkäisyn työnjakoa eri toimijoiden välillä.

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaan kirjoitettiin suuntaaviivat myös rahapelihaittojen ehkäisyn kehittämiseksi tulevina vuosina. Rahapelihaittojen ehkäisyn kehittämiseen vaikuttaa toimintaohjelman lisäksi muutokset toimintaympäristössä, kuten rahapelimahdollisuuksien monipuolistuminen, markkinointi, ikärajalainsäädäntö ja näiden valvonta.

Rahapelien kysynnän kasvun kannalta THL:n tukiaineistot ja koulutukset ovat ehkäisevän työn kannalta tärkeitä. Aineistojen ja koulutusten tavoitteena on ollut tietoisuuden lisääminen rahapelien mahdollisista haitoista. Niissä tarjotaan työvälineitä haittojen ehkäisyyn, riskien tunnistamiseen ja varhaiseen tukeen. Rahapelelaamisen mahdollisuudet ovat monipuolistuneet nettipelelaamisen myötä. Tarve helposti omaksuttaville aineistoille ja niiden levittämisen kanavien monipuolistumiselle on entisestään lisääntynyt.

Rahapelihaittojen ehkäisy paikallisella tasolla kunnissa on yksi osa kehittämistyötä. Tässä työvälineenä on ollut mm. yhteisöllinen Pakka-toimintamalli, jossa on tavoitteena ehkäistä paikallisesti haittoja vaikuttamalla ikärajavalvottavien tuotteiden (alkoholi, tupakka, rahapelit) saatavuuteen. Paikallisia Pakka-toimijoita on tuettu toiminnan käynnistämisessä, materiaalien tuottamisessa ja ostokokeiden toteuttamisessa.

RAHAPELI- POLITIikka

Tuotettu tieto on keskeisessä asemassa rahapelipoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Suomalaisten rahapelaamista seuraavasta väestökyselystä saadaan joka neljäs vuosi tilannekuva rahapelaamisen ja rahapeliongelman yleisyydestä sekä rahapelaamiseen liittyvistä asenteista ja niihin yhteydessä olevista tekijöistä. Tilanteen seurannassa hyödynnetään myös muita kyselyaineistoja. Esiintyvyytutkimuksen lisäksi analysoidaan järjestelmää ja siinä tapahtuvia muutoksia. On tutkittu ikärajojen noudattamista, rahapeliyhteisöjen säätelyn ja itsesääntelyn suhdetta sekä käynnistetty tutkimus suomalaisen rahapelipolitiikan suuntauksista arpajaislain muutosten jälkeen.

THL antaa lausunnot rahapelien pelisääntömuutoksiin sisäministeriön pyynnöstä. Asiantuntijavaikuttamista on myös työskentely rahapelipoliittisissa työryhmissä ja elimissä, kuten suomalaista rahapelijärjestelmää koskeneessa selvityshankkeessa, rahapeliasioiden neuvottelukunnassa ja rahapeliyhteisöjen rahapelitoimintojen yhdistämishankkeen työryhmässä.

Rahapelien kehitystyö etenee vauhdilla ja kilpailu Suomessa luvallisten ja luvattomien yhtiöiden välillä kovenee etenkin internetissä. Tämä on haaste haittojen ehkäisylle. THL:ssa on kehitetty rahapelien haitallisuuden arviointia ja luotu perustaa sen arviointiryhmän perustamista varten. Työ jatkuu sosiaali- ja terveysministeriössä.

Yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja Poliisihallituksen kanssa on julkaistu kaksi suomalaisten rahapelaamisen vuosikirjaa (2009 ja 2012). THL järjestää säännöllisesti politiikkänäkökulmasta hyödynnettäviä seminaareja, joihin myös kansainväliset tutkijat tuovat oman näkökulmansa.

Osaamisen kehittäminen

KANNATTA

Osaamisen kehittämisen tavoitteena on, että pelaajat ja heidän läheisensä saavat asiantuntevaa ja apua rahapeliongelmiin eri puolilla Suomea. Tavoitteen saavuttamiseksi THL käynnisti vuonna 2008 peliaiheisten verkkokoulutusten tuottamisen, valtakunnallisen koulutusten järjestämismallin kehittämisen sekä osaamistarpeiden kartoittamisen. Osaamisen kehittämistä koordinoi THL:n toimeksiannosta Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Tuotettuja verkkokurseja:

- Rahapeliongelmiin ehkäisy ja hoito (myös ruotsinkielisenä),
- Netti- ja peliongelmat ja opiskelukyky (yhteistyössä YTHS:n kanssa),
- Pelihaittojen ehkäisy,
- Rahapeliongelmiin kohtaaminen mielenterveystyössä,
- Rahapeliongelmiin kohtaaminen,
- Pelihaittojen ehkäisy -itseopiskeluaineisto.

Kurssien järjestäminen tapahtuu koulutusorganisaatioiden ja THL:n yhteistyönä.

Yhteensä noin 800 henkilöä on osallistunut 50 verkkokurssille vuosina 2009–2015. Yhteistyötä koulutuksen järjestämisessä on ollut 12 ammattikorkeakoulun, kuuden ammatillisen oppilaitoksen, yhden yliopiston sekä YTHS:n ja Terveystalon kanssa. Kurseille osallistujat ovat pääosin olleet sosiaali- ja terveysalalta, julkiselta sektorilta. Kurssien järjestäminen tutkintokoulutuksessa on vuosi vuodelta lisääntynyt täydennyskoulutuksen rinnalla. Systemaattisesti kootussa palautteessa oppimisaineiston taso ja koulutuksen hyöty omaan työhön ovat saaneet hyviä arviointeja.

LISÄTIETOJA: www.thl.fi/pelihaitat/koulutus

TUKIAINEISTOT

tiedon välittäjinä

Rahapelaamisesta ja rahapelihaitoista on tarjolla kuusi erilaista tukiaineistoa. Aineistot on tarkoitettu peliongelmiä työssään kohtaaville, kasvattajille, pelaajille sekä heidän läheisilleen. Aineistot on tuotettu yhteistyössä järjestöjen kanssa ja niiden kehittämiseen on pyydetty kommentteja myös rahapeliongelmiä kokeneilta. Aineistot saatavilla THL:n kirjakaupasta ja maksuttomina verkkojulkaisuina. Lähes kaikki tukiaineistot ovat verkossa myös ruotsinkielisinä.

- Pelin merkit. Tietoa rahapeliongelmosta työssään peliongelmiä kohtaaville.
- Liikaa pelissä. Tietoa rahapeleistä ja peliongelmosta.
- Suhteet pelissä. Tietoa ja tukea rahapelaamisesta huolestuneille läheisille.
- Rahapelaaminen ja peliongelma lyhyesti ja selkeästi.
- Läheiset ja rahapeliongelma – Tietoa ja välineitä läheisten kanssa työskentelyyn.
- Nuoret pelissä. Tietoa kasvattajille lasten ja nuorten digitaalisesta pelaamisesta ja rahapelaamisesta.

” Yhteistyötä on tehty monessa muodossa ja hyvillä mielin.

” Molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä.

” Yhteistyö on luotettavaa ja sujuvaa!

YHTEISTYÖKUMPPANEITA AINEISTOTUOTANNOSSA JA KEHITTÄMISTYÖSSÄ

PELI
KLINIKKA

 Sininauhaliitto

 EHYT

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Socca

 Sosiaalialan osaamiskeskus
Verso -liikelaitos

SospED

YHTEYSTIEDOT

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tupakka, rahapelit ja riippuvuus -yksikkö

Saini Mustalampi

kehittämispäällikkö, saini.mustalampi@thl.fi

Postiosoite: PL 30, 00271 Helsinki

LISÄTIETOA

Rahapelit-sivusto

www.thl.fi/pelihaitat